תלמוד ירושלמי · מפרשים · עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי שבת

רבי ישראל איזנשטיין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עמודי ירושלים על תלמוד ירושלמי שבת

רבי ישראל איזנשטיין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עמודי-ירושלים-על-תלמוד-ירושלמי-שבת/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה ג 4
הלכה ד 5
הלכה ח 6
פרק ב 7
הלכה ה 7
פרק ג 8
הלכה ג 8
הלכה ז 8
פרק ו 8
הלכה א 8
הלכה ב 8
הלכה ד 8
הלכה ז 8
הלכה ט 9
פרק ז 9
הלכה ב 9
פרק יב 12
הלכה ד 12
פרק טו 13
הלכה ב 13
הלכה ג 13
פרק טז 13
הלכה א 13
פרק יט 14
הלכה א 14

פרק א

הלכה א

[כ"י] **ויכלא העם מהביא נמנעו כו'**. הרוקח (סי' צ"ג) מסיים אני יוצא בתוך מצרים מלמד שהכנסה קרויה יציאה מזה נראה שכן היה הגירסא בירושלמי שלפניו:

אין תימר פיו ופיו כו' עי' מה שפירשו הקה"ע והפ"מ ועיין בחדושי הר"ן שבת (ד"ה ע"א) שפי' הירושלמי באופן אחר וזה לשונו ונראה פירושא דרבנן דקיסרין סברי דאפי' זרק בימין וקלט בשמאל קא מיבעיא ליה לר' יוחנן ומספקא ליה אי הוי פטור או לא. אין תימא פיו ופיו בתמיה כלומר שאכל חצי זית חלב וחזר ואכל חצי זית אחר דהוא חייב והכא נמי דכותיה וליחייב אפ"ה לא דמי דהתם כיון שאכלה כאחד היא ומצטרפת האכילה אבל הכא נהי דביד שמאל קלט מ"מ ידו היא והרי היא כאלו קלט בימין ופטור או דילמא כיון שקלטה בשמאל חייב. ור' מונא בעי לר' יודן מעתה איכא לאקשויי דכיון דאמרת דאלו זרק בימין וקלט בשמאל חייב משום דדמי לשנים שזה זורק וזה קולט א"כ הוציא כגרוגרת בשתי ידיו יהא פטור משום שנים שעשו מלאכה אחת ואמר ליה ר' חייא בר אדא והדא היא בעשותה בתמיה לא כן היחיד שעשה וכו' כנ"ל:

הלכה ב

הדא אמרה אפילו חשיכה עי' בשירי קרבן שכתב בשם ש"ג בשם צפנת פענת דמדקרי למנחה חשיכה קרינן ק"ש בזמן מנחה והוא מראב"ן (סי' קכ"ב) וראיתי להפני יהושע בק"א לברכות שכתב דכיון דהאי סמוך למנחה מוקמינן בתלמודא דידן דמיירי במנחה גדולה א"כ מוכח דגם בזמן מנחה גדולה קרינן ק"ש ע"ש ואיני יודע מניין לו להפנ"י שהירושלמי מוקי למתני' דמיירי במנחה גדולה אדרבה לפי השני טעמים שנתנו בירושלמי וכן ממה דאמרו הא ר"י והא רבנן משמע להדיא דמוקים להמשנה במנחה קטנה וכמ"ש ג"כ המראה הפנים ותלמודא דילן דמוקי במנחה גדולה אינו מבואר דקרינן למנחה סמוך לחשיכה וא"כ דברי הרב פני יהושע אינם מוכרחים כלל וז"ב:

[כ"י] **אית חמי בדלין ממי שריחו רע**. ע' עצי עדן (פ"ב מ"ב):

הלכה ג

תני רשב"ג אומר התינוקת מתקינן להם ראשי פסוקיהן כו' ואילן לא בעיי דיטפי בוצינא. עי' בפני משה שפי' שיש מחלוקת בין התינוקת שאלו רוצים שיכבה הנר מאליו ולא יטו ואלו רוצים דלא יכבה וא"כ מסתמא מוחין זה בזה והוא דחוק דמאן יימר שינצחו אלו את אלו. ומצאתי לרבינו נסים גאון בספר המפתח (ד' כ"ט א') שהביא הירושלמי הזה וכתב וז"ל ופי' דבריהם כי התינוקות יתרחקו מן הקריאה ויאהבו שיכבה הנר ואנו

בטוחים בהם כי הם לא יטו את הנר ולפיכך הותר להם לקרות לאור הנר דליכא למיחש שמא יטו אבל החזן לא יקרא דחיישינן שמא יטה לפי שלא ירצה שיכבה הנר לפיכך מבטלין התינוקת מן הקריאה עכ"ל והקה"ע כיון לפי' הזה מדעתי:

הלכה ד

עמדו להן מלמטה והיו הורגין בתלמידי הלל כתב הקרבן העדה אלו היו רוצין לעלות אבל חס ושלום לא היו הורגין אותן נ"ל עכ"ל. ונ"ל סעד לדבריו מדברי ר' סעדיה גאון שכתב ע"ד הקראים שכתבו שהיה הריגה בין בית שמאי ובית הלל ורב סעדיה כתב שלא נמצא כן בתלמוד וע"ז השיבו הקראים דמבואר כן בירושלמי. אולם לפי פי' הקה"ע א"ש דברי ר' סעדיה:

על פיתן ועל גבינתן בספר העתים גרס ועל חמאותיהן כאשר כתב בשמו הסמ"ג הובא בב"י יו"ד (סי' קט"ו) וכן ראיתי באגור בה' בישולי עכו"ם. אך הפוסקים כתבו שלא נמצא כן בירושלמי. ועי' בתשב"ץ (ח"ב סי' י') שכתב שגם גבינתן הוא ט"ס דלא גזרו בי"ח דבר על הגבינה ע"ש. ומה שמבואר בירושלמי על כבושיהן כו' ועל מלוחיהן. כתב הקה"ע כבושיהן דגים וירק הכבושים במים דחיישינן שמא נתן הדגים בחומץ כו' מלוחיהן שמלחו העכו"ם עכ"ל. והנה צ"ל דס"ל להירושלמי דגם מלוח עכו"ם אסרו כמו מבושל וכר' יוחנן בש"ס ע"ז (ל"ח ב') וא"כ למה הוצרך לומר דכבוש אסור שמא נתן הדגים בחומץ ולפ"ז היכא דידעינן דלא עירב חומץ מותר ובאמת לפי שיטת הירושלמי אסור כבוש דהוי כמבשל וכ"ש הוא ממלוח ועי' בפר"ח ביו"ד (סי' קי"ג ס"ק כ"א). ומה דאיתא בירושלמי עדותן כתב הקה"ע וז"ל וקשה הא מה"ת עכו"ם פסול לעדות כדכתיב עד שקר העד כו' ועכו"ם לאו אחיו הוא ואפילו במסל"ת פסול מדאורייתא אלא דרבנן הקילו בעדות אשה להכשיר מסל"ת א"כ גזירתן למה עכ"ל. ונ"ל ליישב זה לא מיבעיא לפי שיטת חכמי הצרפתים ההובא בתשב"ץ (ח"א סי' ע"ח) דמה"ת כשרים עכו"ם לעדות שלא מצינו רמז בשום מקום לפסול אותן רק מדרבנן פסולים משום דמסתמא משקרי פשיטא דא"ש דברי הירושלמי ואפי' לפ"מ שהתשב"ץ השיג עליהם וס"ל דמה"ת פסולים מ"מ במלתא דעבידא לגלויי מהימנא מה"ת וכמ"ש בתשב"ץ (ח"א סי' פ"ב) דלהכי בעדות אשה מהימנא מה"ת (וי"ל דהסוברים דרק מדרבנן מהימנא בעדות אשה היינו לפי שחשבו זה ללא עבידא לגלויי בודאי. עשו"ת ריב"ש סי' קנ"ה ושיבת ציון סי' ל"ח אבל במילתא דבודאי עבידא לגלויי מהימן מה"ת) ומ"מ לשאר דברים פסולים אף דעבידא לגלויי כמו לענין קידוש החודש עי' ברמב"ם פ"ג מהקה"ת והיינו מדרבנן ולזה כיון הירושלמי דבאותו יום גזרו עליהן. ושוב נדפס גליון הש"ס וע"ש מ"ש בזה. והנה

מבואר כאן דפיתן הואי מגזירת י"ח דבר וכן בישולי עכו"ם והוא מדרבנן והוא פשוט בש"ס ופוסקים. ע"כ מאד נפלאתי על ספר קב הישר (פרק ע"ה) שכתב שם וז"ל דראיתי מכשילה גדולה מה ששולחין לצלות בשר לא"י ושתים רעות עושין חדא דעוברים על האיסור יחוד שגזרו שמואל ודוד ועוד דכיון דאין הישראל מסייע לאופה הוא אסור מדאורייתא כו' ואוכלין איסור דאורייתא וכן כפל שם עוד הפעם דהוא איסור דאורייתא והוא מן התימה דהוא רק מגזירת י"ח דבר גם מה שכתב דאיסור יחוד עם עכו"ם שמואל ודוד גזרו הוא גם כן תמוה דדוד ושמואל גזרו רק יחיד ישראלית ועם עכו"ם הוא מגזירת שמאי והלל וזה פשוט:

הלכה ח

בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כרשב"א כתב הקה"ע בשבת הא דאמרן ולא ראה דברי הבה"ג והרמב"ן בתורת האדם ובמלחמות ה' פ"ג דמ"ק וכנמ"י שהעתיקו הירושלמי בכלל גדול ובלפני אידיהן ובאבל מבואר דלא כפירושו וביאור הירושלמי עי' ביד מלאכי כלל ב' וראיתי ביד דוד בשבת (י"ז ב) שכתב בשם היד מלאכי דפי' שבת הוא הך דקיבולת והא ליתא דזה הוא פי' לפני אידיהן דשם מוזכר דינא דקיבולת:

הדא דתימא במלחמת הרשות אבל במלחמת חובה אפילו בשבת כו' עי' ביפה מראה שנתקשה דמנ"ל שהיה בשבת דלמא לא היה הז' ימים רצופין ע"ש מה שדחק בזה ולק"מ דהא יהושע החרים השלל לפי שהיה בשבת כמבואר במדרש במדבר פי"ד וא"כ מוכח דהוי בשבת והכתוב הוא כפשוטו וע"ש ביפ"מ שכתב ואין להקשות מאי אריא משום דיריחו הוי מלחמת חובה אפילו במלחמת הרשות אם התחילה ג' ימים קודם השבת אין מפסיקין דהקפת העיר לאו התחלת מלחמה הוי אלא ביום השבת שנכנסו לעיר התחילו במלחמה עכ"ל. ומזה יש להעיר על מה שהניח הוא בצ"ע ביפ"ת בב"ר (פרשה ע') על מה שאמרו שם בבני רחל ולאה מלחמת בנה של זו דוחה שבת כו' וכתב היפה מראה דהכוונה על יריחו והקשה דהא ביום א' התחילו וקיי"ל אם התחילו ג' ימים קודם השבת אין מפסיקין ואפי' במלחמת הרשות עכ"ל דמאי קושיא הא הוא בעצמו כתב דההיקף לא הוי התחלה. תו יש להעיר עליו על מה דנראה מדבריו בד"ה עד רדתה דמוקמי ליה במלחמת חובה וכ"כ ביפ"ת והוא תמוה דהא האי פרשה דכי תצור במלחמת הרשות הכתוב מדבר כמבואר בספרי שם וכ"ה להדיא בבבלי שבת (ד' י"ט ע"א) אין צרין על עיירות של עכו"ם פחות משלשה ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפילו בשבת מבואר דהאי רדתה מיירי במלחמת הרשות דקודם ג' ימים מותר להלחם וממילא נדע דלדבר מצוה מותר אפי' בשבת כמו במפליגין בספינה

דלדבר מצוה מותר אפי' בשבת וכן בירושלמי הפי' דעד רדתה קאי על הרישא דמיירי במלחמת הרשות וכן פי' הפני משה יהוא ברור דלא כהיפ"ת. וראיתי להרב חידושי הלכות דברים תמוהים בעיני שבע"ז (ד' כ"ה ע"א) הקשה דמאי חילול היה במלחמת עי כיון דהוי מלחמת חובה וכתב וז"ל דאיתא בירושלמי דיריחו נמי הוראת שעה היתה והכי אמרינן התם אם יאמר לך אדם למה חלל יהושע את השבת אמר הקב"ה אני אמרתי לו וסבות את העיר ז"פ כה תעשון ז' ימים ואין ז' ימים בלא שבת והא דדרשינן עד רדתה ואפילו בשבת היינו בהתחילו במלחמה ג' ימים. קודם שבת עכ"ל והוא תמוה דהא להדיא אמרינן כאן הדא דתימא במלחמת הרשות אבל במלחמת חובה אפי' בשבת מבאר דבמלחמת מצוה אפילו בשבת מותר ועי' ברמב"ם פ"ב מה' שבת הכ"ה וה' מלכים פ"ו הי"א ובכ"מ ולח"מ שם. ועיין במ"כ במדרש רבה (פי"ד) על מה דאיתא התם דחללו את השבת כתב המ"כ וכ"ה בירושלמי פ"ק דשבת ויליף ליה התם מדכתיב עד רדתה אפילו בשבת. ושגה בזה דעד רדתה לא אתיא לאורויי אלא דמלחמת הרשות מותר אפי' בשבת ומה ענין זה לדברי המדרש דהתם. וצל"ע ע"ד שו"ת רדב"ז (ח"ד סי' ע"ז) שכתב שם להקשות על הרז"ה שסובר שמותר לצאת בשיירא למדבר ג' ימים קודם השבת אפי' ביודע בודאי שיחלל השבת וכתב וז"ל ותו קשיא לן דא"כ צריך לפרש האי דאין צרין על עיירות של עכו"ם במלחמת הרשות דוקא ואע"ג דבהכי איירי קרא דכתיב עד רדתה מ"מ ה"ל לפרושי דבמלחמת מצוה מותר כדפירשו בהך ברייתא בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי עכ"ל ונפלאתי ע"ז דהא באמת כן אמר בירושלמי דדוקא לרשות ולמצוה מותר אפילו בשבת ובש"ס דילן לא הוצרכו לפרש דממילא נדע כמו בספינה וצע"ג:

פרק ב

הלכה ה

מכיון שהוא רוצה באכולן כמבשל הוא. עי' במראה הפנים שהקשה אמאי לא משני כן בבבלי יבמות (ד' ל"ג) ע"ש שדחק דמשמע זר ששימש אפי' כ"ש ובאמת אין צורך לזה דלש"ס דילן באמת אינו מחייב משום מבשל וכדמוכח ממ"ש רש"י שבת (ד' ע"ז) שכתב דשדא סכתא כו' לייבשו מוכח דאם מניחו שישרוף אינו מחייב משום מבשל ולהכי לא משני כן בש"ס דילן ועי' בנשמת אדם ה' שבת כלל כ' סק"ב:

פרק ג

הלכה ג
נחשדו להיות ממלין אותן עצים כו' כתב השירי קרבן ק"ק מאי איסורא איכא ואפשר כו' ע"ש ובמח"כ נעלם ממנו דברי הרשב"א שבת (ד"מ ע"א) שכתב דכיון דנקבים פתוחין והוא דולק והולך בעודו רוחץ בו ודאי אתי לחתויי ולפיכך אסור בדולק בשבת ולק"מ:

הלכה ז
תני אם התנה מותר כו' בשירי קרבן הניח בצ"ע על הרמב"ן שהביא הר"ן ס"פ כירה דאיך יפרש הירושלמי אם לא שנאמר דלא היה כתוב לפניו מן הא דמה חמית מימר כו' עד מאן תנא ומדבריו אין נראה כן וצ"ע עכ"ל. אולם בהגלות אלינו דברי הרמב"ן בחי' לשבת (מ"ה א') מבואר שם להדיא דלא היה כתוב לפניו כן בירושלמי ואין כאן עיון כלל:

פרק ו

הלכה א
[כ"י] רב נחמן בר יעקב אמר עמ"ש הנשמת אדם (כלל מ"ד סק"ג) ותורת אביגדור (סי' ש"ג):

הלכה ב
[כ"י] מכה שנתרפאית כו' עמ"ש הב"י (סי' שכ"ח):

הלכה ד
לאתים לאטין ע' קה"ע ופ"מ ולא ראו בערוך (ערך אבויין) שכ' וכתתו חרבותם לאתים תרגומו לאבויין במה אשה ירושלמי עכ"ל נראה שצ"ל וכ"ה בבמה אשה ירושלמי וא"כ צ"ל הכא לאבויין:

הלכה ז
תני רשב"ג לא שנו אלא מטבע ואבן כו' כ' הקה"ע כל דבר שהוא בר טילטול לעצמו הוא דמותר לטלטל לצורך גופו ומקומו כמו אגוז אבל אבן אפי' הקצהו לכך אסור דלאו בר טלטול הוא עכ"ל ולא ידענא מאין לו בפשיטות דלהירושלמי אפי' בהקצהו לכך ס"ל דאסור לכתחלה ולפ"ז יפלוג הירושלמי על הבבלי שבת (דכ"ה ע"ב) דאיתא התם דבאבן מותר לכתחלה בהקנהו לכך וכ"ה בטוש"ע (סי' ש"ג) הא י"ל דהירושלמי מיירי בלא הקצהו לכך ואינו פליג על הבבלי ומצאתי בא"ז ה' שבת סי' פ"ב שפי' להדיא כן בדברי הירושלמי דלא כהקה"ע:

הלכה ט

אי דהכא גברא שקר דאיסטרולייגנו דידיה שקרין. עי' מה שפי' הקה"ע והוא דחוק וראיתי בחי' המאירי לשבת (דנ"ו ע"א) שהעתיק לשון הירושלמי או ההוא גברא שיקר או אצטרוגלינא דידיה שקר ולפ"ז נראה לפרש שאמר או שהוא בעצמו הוא שקרן שאינו יכול חכמת הכוכבים או שאצטרוגליניא דידיה שקר היינו הכלי שהוא מביט בה בכוכבים הוא שקר דאינו נעשה על מתכונתה וא"ש לשון הירושלמי:

פרק ז

הלכה ב

מניין לאבות מלאכות מה"ת רשב"נ בשם ר' יונתן כנגד ארבעים חסר א' מלאכה שכתוב בתורה כו' התוי"ט כתב דאם לא נחשוב המלאכה הכתוב בתורה וכתיב בהן אזהרה יהיה ארבעים דוק ותשכח. וראיתי במראה הפנים שכתב עלי' והנה הרואה יראה שאין החשבון שלו מכוון כלל וכלל וכתב שמלאכה הכתובה בתורה בלא אות השימוש הם נ"ד ובתוכם יש ט' אזהרות וד' עונשים בס"ה הם י"ג נשאר י"א ואותן הכתובים המלאכה והמלאכה למלאכה הם י' הרי כ"א ואותן שכתיב מלאכת ובמלאכת למלאכת מלבד האזהרות הם י' הרי ל"א ומלאכתו הם ד' הרי ל"ה ומלאכתך ב' הרי ל"ז וא' ממלאכתו הרי ל"ח והיכן היה הארבעים והיכן הוא הדוק ותשכח וע"כ לקח לו דרך אחר וכתב שהוא על קו האמת שלא קחשיב רק אותן שכתיב מלאכה ומלאכתו ומלאכתך המלאכה והמלאכה למלאכה מלאכתו מלאכתך אבל ממלאכתו אינו מן המנין יעו"ש שהאריך בזה. ובמח"כ שגגה גדולה יצתה מלפניו ובחנם השיג על התיו"ט והקורקונדאנציע הטעהו כי מה שחשב שמלאכה הם רק כ"ד. ובאמת המה כ"ה ולפי שראה בקורקונדאציע שחשב ובדעת ובכל מלאכה חשב אותו לא' ובאמת המה שנים שכ"ה בשמות (ל"א ג' ול"ה ל"א) ובקורקונדאנציע בכדי לקצר כ' בחד שיטה ורשם בצידו שכ"ה בשמות בב' המקומות וא"כ כתיב מלאכה כ"ה כעמים. והשגיאה הזה היה לו ג"כ במלאכת שחשב שנכתב פעם א' ובאמת נכתב ב' פעמים בשמות (כ"ז ז' וכ"ב י') וא"כ לפ"ז א"ש דברי התיו"ט שהמה מ' מלבד האזהרות והמראה הפנים חשב שהן רק ל"ח לפי שנשמטו ממנו שני המקומות ולפ"ז מבואר שדרך של המראה הפנים לא יתכן דא"כ יהיה מ"א דהוא חשב שמלאכה נכתב כ"ד פעמים ובאמת נכתב כ"ה פעמים. וראיתי להעיר ע"ד ר' חננאל ההובא בחי' הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשבת דמ"ט שכ' וז"ל פיר"ח שכתובין בתורה מלאכה ומלאכות ס"א טול מהן שלשה מלאכות הכתובין בויכולו שאינן ציוו וד' שכתוב

בהן ועשית ויעש ותעשה ולרגל המלאכה אשר לפני וי"ג שכתוב בהן כל מלאכת עבודה הרי כ"א נשארו מ' ובכללם ששתי ימים תאכל מצות כו' עכ"ל ויש להעיר על דבריו מה שהוציא אותן ג' שכתוב בהן ויכולו ובאמת הוא כאן בירושלמי בעיא דלא איפשטא וצ"ל דגירסא אחרת היה לו בירושלמי וגם מ"ש דאותן שכתוב בהן מלאכת עבודה הן י"ד וצ"ע דהא הן רק י"ב (ויקרא כ"ג ז' ח' כ"א כ"ה ל"ה ל"ו) במדבר (כ"ח י"ח כ"ה כ"ו כ"ט א' י"ב ל"ה) וצ"ל דגם הב' כתובים שמות (ל"ו א') ועשית את כל מלאכת עבודת הקודש ושם (ג') למלאכת עבודת הקדש אותן ג"כ לא קחשיב דהוי כמו מלאכת עבודה. (רק שצ"ע לפ"ז מדוע קחשיב הכתוב לכל מלאכת העבודה שמות (ל"ה כ"ד) דלפ"ז ג"כ לא היה מהראוי להחשב) ומ"ש שנוציא ג' ועשית ויעש תעשה. יש להעיר דויעש לא נמצא כלל בתורה. ועשית נמצא ב' פעמים שמות (כ' ט') דברים (ה' י"ג) ותעשה נמצא ג' פעמים שמות (כ"ו י') ויקרא (כ"ג ל') דברים (ה' י"ד) מלבד מה שהוא בדברים (ט"ז ח') דאותו יש לחשוב כמ"ש הר"ת בשם הירושלמי. ולא נוציא תעשה מהמנין בשמות (ל"ה ב') ויקרא (כ"ג ג') א"כ צריך להוציא ה' כתובים והר"ח כ' רק ג' ועוד יש לתמוה מ"ש שבס"ה המה ס"א ובאמת המה ס"ה. מלאכה כתיב כ"ה פעמים. המלאכה ששה פעמים. למלאכה ב"פ והמלאכה א' למלאכה א' מלאכת תשעה עשר למלאכת ב' מלאכתך שתים מלאכתו ארבע ממלאכתו אחת במלאכת שתים ובס"ה המה ס"ה (וכאשר תראה כ"ז בקורקונדאנציע זולת מה שהביא בערך מלאכה הכתוב שמות (ל"ה כ"ט) ושם כתיב המלאכה בכל הספרים והיה לו להביאו בערך המלאכה) ומהתימה מהרמב"ן והרשב"א והריטב"א שלא העירו ע"ד הר"ח הללו. עכ"פ מבואר מכל זה דדברי התוי"ט צודקים ולפי דרך של המראה הפנים יהיה מ"א. מיהו י"ל בדרכו של המראה הפנים ליישב מה שהקשה בשו"ת ראשית ביכורים (דס"ז ע"א) בהגה"ה וז"ל הא דאיתא בשבת מ"ט דל"ט מלאכות הם כנגד מלאכה ומלאכתו שבתורה כו' וא"כ לר' יהודא דמוסיף את השובט ומדקדק בשבת צ"ז והשתא לדידיה יהיה האבות מלאכות ארבעים וא' וכנגד מי הם עכ"ל ולפמ"ש י"ל דר"י קחשיב כשיטות המראה הפנים ולפי חשבון שכתבתי יהיה ארבעים ואחת וא"ש ודו"ק:

(עד כאן שייך לדף מ"ד):

אף את אשת אחיו למדה מדודתו כו'. הנה בת"כ (פ' קדושים פי"ב) איתא אשר יקח את אשת אחיו באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר או אינו אלא אפי' באשת אחיו מאמו כו'. וראיתי בקרבן אהרן שם שכ' ולא ידעתי לענין מה אמר זה דאי לענין חיוב כרת הא אף אשת אח מן האם חייב עליה כרת ולא אמר זה לומר דאחר דאמר קרא בזו נדה הוא

דמשמע דיש לה היתר אינו מדבר אלא באשת אח מן האב דאלו אשת אח מן האם אין לה היתר כלל אבל קושטא דמלתא דהא משבשתא היא כו' ע"ש ותמהני דבמח"כ לא ראה דברי התוס' יבמות (דף ב' ע"א) שהאריכו בזה ופירשו דאתי למעוטי מעירי דכתיב בהאי קרא ע"ש באורך. ועי' ביד המלך (פ"ו מהל' יבום וחליצה ה"ה) שבחר לו דרך אחר בביאור הת"כ ומהתימה ממנו אחרי שהתוס' רמזו שם לדברי הירושלמי הללו ומבואר כאן להדיא דממעטינן אשת האח מן אם כדאמרינן יצתה אשת אח מן האם שאין לה היתר לאחר איסורה ובירושלמי א"א לפרש כפירושו א"כ גם דברי הת"כ הכי מתפרשין וגם מהקרבן אהרן נעלמו דברי הירושלמי הללו. וע' בקרבן העדה שפי' מ"ש בירוש' אף אשת אחיו למידה מדודתו וז"ל ופריך אף אשת אחיו נוכל למילף מדודתו דדוקא אשת אחיו מאביו לא מאם עכ"ל ודבריו תמוהים דאדרבה הא לזה הוא עיקר הילפותא שפירש ר' יוסי כמבואר בדבריו שאמר דודתו יצתה למעט אשת אחיו מאמו וגם לפי דבריו מה זה שסיים בירושלמי דלר"ע ניחא ולפ"ז מאי ניחותא לר"ע. אולם בפשוטו נראה דכל זה סיום דברי ר' יוסי הוא ובניחותא הוא דאף אשת אחיו אין למדין מדודתו כו' ואח"כ מקשה דלר' ישמעאל דיליף מנדה אם כן אין צריך הילפותא הוא מזה וזה ברור וכן נראה מדברי התוס' שם. וע' בביאור הראב"ד לת"כ שנראה שהיתה בגירסתו עוד הוספה בת"כ שם ממה שהוא לפנינו:

(עד כאן שייך לדף מ"ו):

מה חרישה היתה במשכן. ע' בתפארת ישראל (בכלכלת שבת סי' א') שכ' וז"ל כגון זורע ונוטע שהיה במשכן כירושלמי בפרק שכתב שהיו חורשין במשכן ליטע סממנין וזה דלא כהרמ"כ שכ' הכ"מ בפ"ז דשבת משמו דנוטע לא היה במשכן וזה ג"כ דלא כרבינו הערוך ערך זמר שכ' ג"כ דנוטע אינו אב רק תולדות זורע א"כ לא היה נוטע במשכן והרי בירושלמי הנ"ל מוכח דנוטע היה במשכן עכ"ל. ולפ"ז תקשה ג"כ על התוס' שבת (ע"ג ב' ד"ה משום זורע) שגם הם כתבו דנוטע הוי תולדה וכמו שהאריך בזה היד דוד (דכ"ה ע"א) ותקשה עליהם מהירושלמי הנ"ל. אולם באמת לק"מ דכוונת הירושלמי ליטע סממנין אינו שנוטעים אילנות שיגדילו סממנין (שזה הוא נוטע באילנות) רק כוונתו שהיה זורעים סממנים בקרקע שזה מקרי זורע והירושלמי קרי לזה ג"כ נטיעה וראיה ממ"ש בירושלמי שם ובפ' הבונה ה"ב כמה יחרוש ויהיה חייב ר' מתני' אומר כדי ליטע כרישה ר' אחא בר רב כדי ליטע זכרותה של חיטה. הנה דלזריעת החיטה וכרשין קרי הירושל' נטיעה וגם כאן כוונתו כן שהיו זורעים הסממנים ולק"מ:

כמה יחרוש כו'. ע' בשירי קרבן שכ' שאין א' מהפוסקים שיזכור בחרישה שיעור המבואר בירושלמי שם. אולם מצאתי בא"ז ה' שבת (סי' נ"ה) שכתב לדברי הירושלמי הללו וע"ש שהקשה קושית הש"ק ותירץ כתירוצו:

[כ"י] **כל דבר שהוא מכחיל את הפירות חייב משום זורע**. נ"ב ברוקח סימן נ"ח הגירסא כל דבר שמכחיל את הפרי חייב משום נוטע כו' המזהם המפסל והמפנק המאבק כו' והעושה בתים וכל דבר המכחיל את הפרי חייב משום זורע:

[כ"י] **ההן דגזז ספוג גומי קרולין חייב משום קוצר**. נ"ב ברוקח סימן נ"ט הגירסא הדין גזז ספוג גנזי כסבר גרגר חייב משום קוצר:

[כ"י] **ההן דשטח צלין צימוקין מסוסלה בוקלטה חייב משום מעמר**. נ"ב ברוקח סימן ס' ההוא דשטח צימוקין קולטה חייב משום מעמר :

[כ"י] וכן גרס הקרבן עדה בגירסא השניה:

ההין דשחיק תומא כו' כד יהיב משקין משום דש ט"ס הוא וצ"ל משום לש וכמ"ש הקה"ע והפ"מ ובחי' הרב המאירי לשבת (ע"ג א') כתב כן משם הירושלמי דחייב משום לש והמגיה כ' דל"ל משום דש והוא שגגה. ועי' בס' יראים (סי קי"ב) שכ' שמעתי שהירושלמי אומר הנותן לתוכו משקין חייב משום לש ואיני יודע לתת חילוק בין שומין לשחלים וחרדל ונראה שחולק על תלמוד שלנו ולא קיי"ל כותי' עכ"ל והעתיקו ג"כ בא"ז ה' שבת (סי' ס"א) ועל מה דאיתא כאן כד מפרך כרשייא משום דש. ע' בסמ"ג (מל"ת סי' ס"ה) שכ' נ"ל דמיירי ששוחקים עם קליפתו שדומה לדש בתבואה אבל שוחק שום קלוף הוי טוחן גמור ע"ש:

[כ"י] **ההן דחשר גורנבסין כו'**. רוקח סימן ס"ד האי מאן דחשר גיר חול עפר חייב משום מרקד:

[כ"י] **הדא איתתא דשרקא אפה דשרקא מעזלה**. נ"ב ברוקח סימן ס"ח הגירסא הדא איתתא דשרקא מעילא חייבת משום ליבום:

[כ"י] **שהיו קושרין את המיתרים**. נ"ב ברוקח סימן ע"ד הגירסא שכן קושרין ומתירין וט"ס הוא ונ"ל קושרין המתרין:

פרק יב

הלכה ד

[כ"י] **כתב בדיו על עלי ירקות כו' פטור**. נ"ב ברוקח סימן פ"ו הגירסא אסור:

פרק טו

הלכה ב

נשמטו רצועות מנעל וסנדל כו' וכ"ה בתוספתא פי"ג דשבת נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל כו' והובא הדין הזה בר"מ (פ"י מה' שבת ה"ד) ובטוש"ע שם (סי' שי"ז) דכ"ה במרדכי ההובא בב"י שם נשמטו לו רצועות כו' וע"כ תמהתי על הפני משה שפי' בפי' א' דהאי נשמטו שייך למעלה שני דפין נשמטו כו' והיא תמוה (ומה שרשם במסורת הש"ס שכ"ה בשבת דקי"ב ע"א הא ליתא דשם ליתא כלל להך דינא דנשמטו רצועות מנעל וסנדל רק היתר רצועות מנעל וסנדל ולא היכא שנשמטו וצריך להחזירם) ומ"ש בירושלמי חוטמו שנשמט פי' בקה"ע דהיינו רוב רגלו ואם כנים הדברים הי' תמי' על הט"ז בסי' שי"ז שכתב לתמוה על הש"ע שכ' דין דנשמט רוב הרגל דלא נזכר כלל בירושלמי זה הדין ע"ש ולפי פי' הקה"ע הא מבואר הדין הזה בירושלמי. אמנם אשתמיט להקה"ע התוספתא פי"ג דשבת דאיתא התם או שנשמט רוב הרגל כו' נשמטה חוטמו כו' מבואר דנשמט חוטמו אינו רוב הרגל וצ"ל כמ"ש הא"ר בסי' שי"ז סק"ח דמנעלים שלהם הי' עשויים פרקים פרקים יעו"ש:

הלכה ג

ההן דמקפל על סיפסלה ע' קה"ע מה שפי' ולא ראה באורחת חיים (דנ"ז ע"ב) שהביא הירושלמי הזה ופירשו דהמתקן על הספסל מותחו ומתפשט קמטין קמטין והוא תיקון גמור והובא ג"כ בברכ"י (סי' ש"ב סק"ב):

[כ"י] **רשב"י כד הוה חמי לאימיה כו'**. בספר חסידים סימן ק"י הגירסא אימא דר' ישמעאל:

פרק טז

הלכה א

[כ"י] אריב"ל הדא אגדתא כו' ברוקח סימן קי"ד הגירסא (קרא) [צ"ל הדא] אגדתא [הכותבה] אין לו חלק הדורשה מתחרך השומע אינו מקבל שכר וסיים הרוקח זהו ספר שהיו קורין בגירסא אבל עתה אמרינן באבות דרבי נתן [סוף פכ"ט] מי שלא ראה אגדה לא טעם יראת חטא:

מאה ועשרים וג' פעמים הללויה כו'. כ' בשירי קרבן וז"ל מה שפרשתי בקונטרס קכ"ג פעמים הללויה שישראל עונין על כל דבר כן פי' ביפה מראה כו' ודבריו תמוהים והלא בהלל יש יותר מן אלף תיבות והן עונין על כל דבר הללויה כו' ע"ש. ובאמת צדקו דברי

היפה מראה ומהש"ק נעלמו דברי הרמב"ם (פ"ג מה' חנוכה הי"ב) שכ' וחוזר ואומר הללויה עבדי ד' וכל העם עונין הללויה וחוזר ואומר יהי שם ד' מבורך מעתה ועד עולם וכל העם עונין הללויה וכן על כל דבר עד שנמצא בכל ההלל הללויה קכ"ג פעמים סימן להם שנותיו של אהרן עכ"ל וה"ה כתב שם דכן מבואר במדרש תהלים (ותמהני על התיו"ט סוכה (פ"ה מ"ב) שכ' והכ"מ לא הראה מקומו איה ואני מצאתיו במ"ס פט"ז עכ"ל והרי ה"ה הראה מקומו במדרש תהלים וגם מפני מה לא הביא מהירושלמי. וע' בבעה"ע בעשרת הדברות במצות ערבה הביא דברי המדרש והירושלמי) והן הן דברי הירו' הללו ומבואר דלא הי' עונין על כל תיבה רק על כל פיסקא ופיסקא שהם רק קכ"ג וז"ב. ובמה דאמרו בכאן קמ"ז מזמורים יש בספר תהלים כתב השירי קרבן דמזמור ל"ב ל"ג ל"ד אחד הם וקשיא לי ע"ז מש"ס ברכות (ט' ב') דאמר ר' יהודא בריי' דר' שמעון בן פזי ק"ג פרשיות אמר דוד כו'. הני ק"ג ק"ד הוין כו' ולהשירי קרבן בצרי להו שנים והוי לי' למימר ק"א פרשיות כו'. וראית להנחלת יעקב בביאורו למס' ספרים (פרק ט"ז הי"א) שכ' דלא קחשיב הג' מאסף הימן ידותון כו' יעו"ש. ושגה בזה דמזמורי אסף הרבה המה בתהלים ובצרי לי' טובא. וע"כ נ"ל דאשרי ולמה רגשו חדא הוא וכמ"ש בש"ס ברכות שם. והתוס' כ' בפסחים (דקי"ז ע"א) שלא יתכן שיהי' המזמור ב' פסוקים וכ' המהרש"א שם דלפנינו יש מזמור קי"ז ב' פסוקים וע"כ דלפניהם הי' שייך לפרשה שלפניה או של אחריה וא"כ בציר להו מזמור א' (וכ"מ בזה לפי מ"ש הב"י בא"ח (ססי' תרמ"ד) וכ"ה באבודרה"ם ה' ר"ח לענין להפסיק בהלל בין הפרקים וז"ל ומקום בין הפרקים פשוט הוא זולת מן המיצר שנראה שהוא תחלת פרשה והרד"ק כ' שאינו תחילת מזמור דתחלת מזמור הוא מהודו לד' כי טוב שקודם מן המיצר עכ"ל. וא"כ יש נ"מ אם הללו את ה' כו' הוי בין הפרקים או באמצע הפרק לדעת התוס') וא"כ בציר לי' תרתי. ועוד יש מזמורים שנחשב אצלינו לב' ולפניהם היה חדא. שוב הגיע לידי כסא רחמים על מ"ס וע"ש מ"ש בזה:

פרק יט

הלכה א

[כ"י] **מתני' אמרה כן שאסור לעשות חולה.** ע' בגליון הש"ס שכ' ומכאן מוכח דאף לר"א מהדרינן במכשירין לעשות דרך היתר וע' בחי' רמב"ן ורשב"א ר"פ וצ"ע עכ"ל אולם לפמ"ש הפ"מ לפרש דברי הירושלמי דמביא ראיה מהא דפליג ר"ע ואוסר דאמאי לא אמר ר"ע שיביא ע"י חולה ע"ש א"כ לפ"ז לק"מ ולעולם גם לר"א כשאפשר למיהדר אחר

התירא לא מהדרינן וראייתי להעיר ע"ד הרמב"ן בחידושיו לשבת (דף ק"ל ע"א) שכ' להוכיח דר"א סובר שאפילו אם אפשר לעשות כן באופן שלא יתחלל שבת עכ"ז לא מהדרינן לעשות בהיתר וכ' וז"ל ומסקנא נמי בפ' המוציא תפילין משמע הכי דמכשיר מצוה לר"א אע"ג דאפשר לשנויי לא משנינן וכ"ש במכשירי מילה עכ"ל והוא תמוה ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דהמעיין בעירובין (ק"ג ב') דרבא אמר דמתני' ר"א הוא ומודה ר"א דכמה דאפשר לשנויי משנינן והוכיח כן מהא דכהן שעלתה בו יבלת כו' ורצו לדחות לא לעולם רבנן ומקשו ע"ז וסיימו דר"א הוא ותו לא מידי ומוכח דמסקנת הש"ס דר"א מודה דכל דאפשר לשנויי משנינן וע' ברש"י שכ' דה"ג ואי רבנן נשקליה נהליה ביד ובס' המאור גרס נשקליה בכלי וע' ברש"ל ובת"ח ולכל הגירסאות המסקנא דר"א הוא ומוכח דכל דאפשר לשנויי משנינן היפוך דברי הרמב"ן וצע"ג: